

Toimintasuunnitelma vuodelle 2005

Yleistä

Yksilöllisiä tarpeita ja erilaisuutta huomioidaan jo monin tavoin yhteiskunnassa. Uuden yhdenvertaisuuslain voimaantulo (2/2004) antoi myös meille konkreettisen työkalun edistää erikoiskokoisten yhdenvertaisuutta ja tehostaa syrjinnän kohteiksi joutuneiden mahdollisuuksia puuttumaan kohteluunsa.

Vuonna 2005 keskitymme selvittämään yhdenvertaisuuslain toimivuutta käytännössä sekä pitämään yllä keskustelua erityistarpeistamme. Tavoitteena on lakiin perustuen ratkaisevasti parantaa elämänlaatua, esimerkiksi erikoiskokoisten automaattinen oikeus saada asuinkunnaltaan taloudellista tukea välttämättömiin kenkähankintoihin.

Ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuuslain antama turva

Suomen perustuslain mukaan ihmiset ovat samanarvoisia lain edessä. Ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella, ellei tähän ole olemassa hyväksyttävää perustetta.

Perustuslain lisäksi syrjintä kielletään muun muassa työ- ja palvelussuhdelainsäädännössä, laissa miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta ja rikoslaissa. Suomi on sitoutunut myös kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen, Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan. Yhdenvertaisuuslaki tiukentaa tasavertaisuutta edistävää lainsäädäntöä ja tarjoaa uusia mahdollisuuksia puuttua syrjintään. Lisäksi yhdenvertaisuuslailla toteutetaan Euroopan neuvoston Suomea velvoittavia direktiivejä, kuten työsyryntädirektiivi.

Yhdenvertaisuuslaissa mainittuja jäsenistöllemme tärkeitä kiellettyjä syrjintäperusteita ovat mm. terveydentila, vammaisuus ja muu henkilöön liittyvä syy. Laki on kannaltamme kattavampi kuin tasa-arvolaki, joka on muokattu kattamaan vain hyvin suppea valikoima perusteita. Yhdenvertaisuuslaissa määritellään, mikä on syrjivää käyttäytymistä ja milloin eriarvoiseen asemaan laittaminen on sallittua. Tällaista on positiivinen diskriminaatio: erikoiskokoisuus oikeuttaa saamaan samat palvelut kuin sairausdiagnoosin omaava erikoiskokoinen

henkilö saa. Lain keskeisimpiin uudistuksiin kuuluu syrjintää kokeneen mahdollisuus saada hyvitystä sekä jaettu todistustaakka.

Välitön ja välillinen syrjintä

Syrjintä kuulostaa rajulta termiltä. Varsin usein sen käsitetään koskevan muita henkilöitä kuin erikoiskokoisia, joista liian moni on alistunut asemaansa. Kuitenkin välittömän syrjinnän kohteiksi joutuu jokainen erikoiskokoinen henkilö esimerkiksi etsiessään itselleen sopivaa sänkyä, turvallista autoa, tai vaikkapa matkustaessaan eri paikkakunnalle ostamaan kenkiä. Häntä syrjitään harrastuksissa, työturvallisuudessa, ja monissa jokapäiväistä elämää koskevista asioista, jotka ovat itsestään selviä keskikokoiselle henkilölle.

Välillistä syrjintää on se, että henkilö joutuu erityisen epäedulliseen asemaan muihin nähden näennäisesti puolueettoman säännöksen, perusteen tai käytännön vuoksi ilman, että toiminnalle on olemassa hyväksyttävä tavoite. Välillistä syrjintää kokevat henkilöt, jotka pituutensa vuoksi asetetaan huonompaan asemaan kuin diagnoosin saaneet samankokoiset henkilöt. He voivat vammaislakeihin vedoten saada sosiaali-etuuksia, mm. sopivat kengät, vaikka diagnoosi ei kohdistukaan jalkoihin. Välillistä syrjintää kokevat esimerkiksi työntekijät, jos työssä edellytetään henkilösuojaajia, joita ei ole olemassa erikoiskokoisina, tai jos työntekijän edellytetään pystyvän ajamaan tietynlaista autoa.

Päivittäinen häirintä

Erikoiskokoiset kohtaavat päivittäin häirintää, jolla tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon tai koskemattomuuden tarkoituksellista loukkaamista kielellä syrjintäperusteella siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Laissa kielletään sekä tarkoituksellinen häirintä, että menettely, jonka seuraukset ovat loukkaavia.

Jossain kulkevat kuitenkin ne rajat, joilla ihmisiä on totuttu määrittelemään ja kohtelemaan. Vammaisuus tarkoittaa: "Toimintarajoitteinen omassa ympäristössään". Haluamme tai emme, muodostamme erityisryhmän, jolla ei ole samoja edellytyksiä toimia omassa ympäristössään kuin ns. keskimittaisilla on. Olemme kokovammaisten ryhmä, jossa osalla jäsenistöstä on lisäksi diagnoosi kasvuhäiriön aiheuttavasta sairaudesta.

Liikkumisen esteet

Viime vuonna seurasimme EU:n vuoden 2004 liikuntateemaan liittyen, miten puolustusvoimat, koululaitos ja muut liikuntaa järjestävät tahot kykenevät toteuttamaan liikuntalajit tasa-arvoisesti erityisryhmällemme. Mitään konkreettista ei kuitenkaan ehdotuksistamme huolimatta tapahtunut. Jatkamme tiedottamista erityistarpeistamme.

Suurena ongelmana jäsenistömme on kokenut niin yksityisen kuin julkisen liikunnan esteet. WHO:n mukaan myös pituus on liikkumisesta, mutta tästä huolimatta Suomessa ei ole vakiintunutta käytäntöä eikä tietoa erikoiskokoisten liikkumiseen liittyvistä ongelmista.

Olemme viime vuonna kartoittaneet erilaisia selvityksiä ja tutkimuksia, ja vuoden 2005 aikana valmistelemme julkilausumaa erikoiskokoisten esteistä liikennepäristössä. Tämän julkilausuman teemme kokoamalla Liikenne- ja Viestintäviraston julkaisusta "Kohti esteetöntä liikkumista" selkeitä epäkohtia, sekä ottamalla kantaa Ajoneuvohallintokeskuksen tutkimukseen "Liikkumisekseen henkilöauton kuljettajina - Ongelmakentän kartoitus". Otamme kantaa lakeihin ja säädöksiin, jotka koskevat liikkumisesteisiä myös kansainvälisellä tasolla.

Viemme Euroopan Pitkien Yhdistysten -liiton hallitukselle tietoa Euroopan komission hankkeista. INCA-hanke "Inventory of regulations for Car-Adaptions", joka aloitettiin 1996, on kartoittanut liikkumisesteisten tilannetta EU-alueella. Tämän hankkeen ensimmäisenä lähtökohdana oli, että liikkumisesteisten tulisi saada sama turvallisuus- ja liikkumistaso kuin muillakin autoilijoilla. Toisena tavoitteena oli käytännön normin luominen keskustelua ja käyttöönottoa varten EU:ssa. Yhdistyksemme voi osallistua aktiivisesti nyt meneillään olevaan Consensus hankkeeseen (www.consensus-eu.org), joka jatkaa INCA:n tulosten perusteella yhteisten työkalujen ja metodien kehittämistä käytäntöön. Ehdotamme Euroopan Pitkien Yhdistysten -neuvostolle julkilausuman tekoa Euroopan Komissiolle.

Järkyttäviä puutteita työturvallisuudessa

Työturvallisuus on lakisääteistä. Sopivan kokoisten henkilösuojaimien ja suojavaatetuksen puuttuessa erikoiskokoiset ovat vaarassa syrjäytyä kokonaan työelämästä tai joutuvat työskentelemään turvattomissa olosuhteissa. Vastuuhenkilöt laiminlyövät puutteiden raportointivel-